Kulturutskottets betänkande 1987/88:3

om folkrörelser

KrU
1987/88:3

Sammanfattning

Utskottet behandlar i betänkandet förslag i tre motioner som syftar till ett ökat samhällsstöd till de ideellt arbetande folkrörelserna. Utskottet avstyrker motionsyrkandena.

Till betänkandet har fogats två reservationer.

Motioner

Yrkanden

1986/87:Kr412 av Karl Boo m.fl. (c) vari yrkas, såvitt nu är i fråga,

7. att riksdagen beslutar begära att regeringen framlägger förslag till stimulansåtgärder för ideellt arbete i föreningar som bidrar till ökade sociala kontakter mellan människor i olika åldrar och olika miljöer.

1986/87:Kr421 av Elver Jonsson och andre vice talman Karl Erik Eriksson (båda fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förstärkning eller omfördelning av det statliga stödet till de ideella folkrörelserna så att de hålls skadeslösa av de nu urholkade och indragna statsbidragen.

1986/87:K222 av Elver Jonsson och Hans Lindblad (båda fp) vari yrkas, såvitt nu är i fråga,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samhällets stöd till ideella organisationer.

Motionsyrkandet har flyttats från konstitutionsutskottet. Yrkande 1 i motionen behandlas i konstitutionsutskottets betänkande KU 1987/88:10 och yrkande 3 i kulturutskottets betänkande KrU 1987/88:2.

Motiveringar

I motion Kr412 (c) anförs att de många ideellt arbetande ledarna och funktionärerna i föreningarna utgör en omistlig tillgång för samhället. Motionärerna menar att samhället bör stödja och uppmuntra ideella insatser i föreningslivet, vilket bidrar till ökade sociala kontakter mellan människor i olika åldrar och olika miljöer.

1 *Riksdagen 1987/88. 13 saml. Nr 3*

I motion Kr421 (fp) framhålls folkrörelsernas viktiga insatser. Motionärerna påpekar att nykterhetsrörelsen, som spelat en synnerligen aktiv roll när det gäller opinionsbildningen på alkoholområdet, under senare år har drabbats av kraftigt ökade utgifter, bl.a. genom den omläggning av presstödet som ägt rum. Motionärerna anser att det är nödvändigt att de ideella folkrörelserna får kompensation för dels den allmänna kostnadsutvecklingen, dels ökade kostnader till följd av slopandet av organisationstidskriftsstödet.

I motion K222 (fp) betonas folkrörelsernas insatser på olika områden. Särskilt nämns insatser för opinionsbildning och praktisk verksamhet, t.ex. på det sociala området. Motionärerna menar att folkrörelsernas insatser bör stimuleras och underlättas genom ett så generöst stöd som möjligt från stat och kommun. De bör även beredas möjlighet att göra insatser på olika samhällsområden, i demokratiska former och med utgångspunkt i sina egna grundläggande värderingar.

Utredningsförslag

Folkrörelseutredningen (C 86:01) har i uppdrag (dir. 1986:17) att föreslå åtgärder för att undanröja hinder för att folkrörelser, föreningar och kooperativ skall kunna ta ett ökat ansvar för vissa verksamheter som i dag helt eller delvis bedrivs i offentlig, framför allt kommunal, regi. I utredningsuppdraget ingår även att se över det statliga stödet till folkrörelserna.

Folkrörelseutredningen har i september 1987 avgett betänkandena Ju mer vi är tillsammans (SOU 1987:33), Exempelsamling (SOU 1987:34) och Underlag för reformer samt förslag (SOU 1987:35). Samtidigt med dessa betänkanden har utredningen avgett betänkandet Stödet till barn- och ungdomsföreningar (SOU 1987:37). I det förstnämnda betänkandet konstaterar utredningen sammanfattningsvis bl.a. följande:

Det finns i Sverige omkring 145 000 lokala föreningar anslutna till någon riksorganisation med tillsammans över 31 miljoner medlemmar. Tre av fyra föreningar är anslutna till någon av de 577 riksorganisationer med individuellt medlemskap som finns i civildepartementets register. Dessutom finns det ytterligare ungefär 50 000 lokala organisationer, med ett okänt antal medlemmar, som inte ingår i någon riksorganisation. De olika föreningarna har olika mål för sin verksamhet. De kan vara idérörelser, intresse- eller identitetsorganisationer eller föreningar för hobbyverksamhet. Men en viktig egenskap har de alla gemensamt: De har en oerhörd betydelse för att skapa ett socialt nätverk i det område de verkar.

Utredningens kartläggningar tyder på att Föreningssverige förändrats under 1970- och 1980-talen. Intresseorganisationerna har utvecklats både vad gäller antalet medlemmar och aktiviteterna. Samtidigt har det uppstått många föreningar av s.k. interaktionstyp, det vill säga t.ex. hobbyföreningar eller gemenskapsföreningar. Däremot tycks de idéburna rörelserna ha problem med stagnerande eller till och med minskande medlemstal och låg aktivitet. Utredningen anser att det är viktigt att det kommer i gång en diskussion om denna utveckling.

Utredningen konstaterar att under de senaste årtiondena har antalet föreningar med uppgifter att tillgodose viktiga behov för sina medlemmar inom bl.a. omsorgsarbetet, de sociala, fritids- och kulturverksamheterna

vuxit kraftigt. Utredningens uppdrag har varit att bland annat underlätta för sådana föreningar att verka.

Några avgörande hinder för föreningar att engagera sig i den här sortens verksamhet har utredningen inte funnit. De förslag som läggs är inriktade på att befästa den utveckling som redan pågår, och göra det lättare för föreningar att ta på sig uppgifter av detta slag.

Utredningens förslag innebär i huvudsak följande.

Ett särskilt forskningsprogram om föreningslivets roll i samhället bör initieras liksom ett uppföljningsprogram för att se vilka effekter de statliga bidragen har på föreningarnas verksamhet.

För att befästa den utveckling som pågår bör vissa lagar, förordningar och statsbidragsbestämmelser ändras. Ledighet för föreningsarbete bör bli en rättighet när det gäller arbete inom bl.a. socialtjänsten, hälso- och sjukvården. Vidare bör föräldrar ges rätt till ledighet för arbete inom föreningsdrivna barnstugor. Ekonomiska föreningar med socialt syfte skall bli tillåtna genom en ändring i föreningslagen.

Utredningen lämnar även vissa rekommendationer till stat, kommuner och landsting när det gäller avtal med föreningar och en mer långsiktigt inriktad bidragsgivning. Utredningen föreslår också att vissa skatteförhållanden för föreningarna skall utredas.

I betänkandet (SOU 1987:37) Stödet till barn- och ungdomsföreningar anför utredningen sammanfattningsvis att förslagen vad gäller såväl centralt som lokalt stöd innebär en förenkling och en minskad administration, vilket är i linje med vad som uttrycks i direktiven.

Referensgruppen för folkrörelsefrågor (KN 1976:A)

Folkrörelsernas arbetsvillkor i dagens samhälle behandlas i en särskild referensgrupp som är knuten till civildepartementet. I denna referensgrupp som tillkallades år 1975 ingår representanter för 40 av landets mer betydande organisationer. Referensgruppen har under senare år givit ut en rad debattskrifter.

Tidigare behandling

Utskottet har år 1983 och år 1984 (KrU 1982/83:26, KrU 1984/85:5) behandlat motionsförslag om samhällets stöd till folkrörelserna. Vid båda tillfällena underströk utskottet att den verksamhet som bedrivs av folkrörelserna och det ideella föreningslivet är av största betydelse för vårt samhällsliv. Utskottet framhöll att ett aktivt föreningsliv är en nödvändig förutsättning för att människorna skall bli mer delaktiga i det fortsatta samhällsbyggandet – inte minst på det lokala planet. Det är viktigt, ansåg utskottet, att principen om organisationernas fria och självständiga ställning iakttas på alla nivåer.

Utskottet

Förslagen i de tre motioner som utskottet här behandlar syftar till att samhället skall erkänna betydelsen av folkrörelsernas insatser samt till att

folkrörelsernas möjligheter att arbeta skall förbättras.

I motion Kr412 (c) framhålls särskilt den tillgång för samhället som de många ideellt arbetande ledarna och funktionärerna i föreningarna utgör. Motionärerna anser därför att samhället bör stödja och uppmuntra ideella insatser i föreningslivet.

Vid behandlingen av förslag om stöd till folkrörelsernas verksamhet har utskottet framhållit den stora betydelse som folkrörelserna har för vårt samhällsliv (KrU 1982/83:26 och KrU 1984/85:5). I betänkandet (SOU 1987:33) Ju mer vi är tillsammans konstaterar folkrörelseutredningen att antalet föreningar som på olika sätt tillgodoser viktiga behov inom bl.a. omsorgsarbetet och de sociala, fritids- och kulturverksamheterna vuxit kraftigt. Utredningens förslag är inriktade på att befästa den utveckling som redan pågår och göra det lättare för föreningar att ta på sig uppgifter av detta slag.

Folkrörelserna har spelat och spelar alltjämt en viktig roll för det svenska samhällets utveckling. Utskottet vill ånyo understryka betydelsen av ett aktivt föreningsliv för att människorna skall blir mer delaktiga i det fortsatta samhällsbyggandet – inte minst på det lokala planet. Folkrörelsernas verksamhet bygger, som påpekas i motion Kr412, i hög grad på insatser i form av ideellt arbete.

Utskottet anser att det är viktigt att sådana insatser stöds och uppmuntras. Folkrörelseutredningens förslag syftar till en förstärkning av folkrörelsernas möjligheter att verka. Förslagen är för närvarande föremål för remissbehandling. Den fortsatta beredningen av ärendet bör enligt utskottets mening inte föregripas. Motion Kr412 (yrkande 7) bör därför inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Enligt motion Kr421 (fp) har statsbidragen till folkrörelserna under senare år minskat bl.a. genom den av riksdagen år 1986 beslutade omläggningen av tidskriftsstödet. Motionärerna föreslår att folkrörelserna skall kompenseras för de minskade statsbidragen. Folkrörelsernas insatser bör enligt motion K222 (fp) stimuleras och underlättas genom att stat och kommuner lämnar ett så generöst stöd som möjligt.

Med anledning av dessa motionsyrkanden vill utskottet hänvisa till att folkrörelseutredningen avser att under december månad 1987 lägga förslag om statsbidragen till folkrörelserna. I detta sammanhang kan också nämnas att utskottet i sitt betänkande KrU 1987/88:2 med anledning av ett antal motionsförslag tar upp frågan om möjligheterna för folkrörelselotterierna att utvecklas och därmed bidra till finansieringen av idrottsrörelsens och andra folkrörelsers verksamhet. Utskottet redovisar där bl.a. det förslag som lagts fram av 1987 års lotteriutredning i betänkandet (SOU 1987:52) Folkrörelsernas lotterier och spel. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Med hänsyn till det pågående beredningsarbetet anser utskottet att det inte är erforderligt med någon riksdagens åtgärd med anledning av motion Kr421 och motion K222 i här aktuell del.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *stimulansåtgärder för ideellt föreningsarbete*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Kr412 yrkande 7,

2. beträffande *statligt stöd till ideella folkrörelser*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Kr421 och 1986/87:K222 yrkande 2.

Stockholm den 11 november 1987

På kulturutskottets vägnar

Ing-Marie Hansson

Närvarande: Ing-Marie Hansson (s), Catarina Rönnung (s), Maja Bäckström (s), Jan-Erik Wikström (fp), Karl Boo (c), Lars Ahlmark (m), Anders Nilsson (s), Sylvia Pettersson (s), Margareta Mörck (fp), Gunnel Liljegren (m), Alexander Chrisopoulos (vpk), Mats O Karlsson (s), Maud Björnemalm (s), Håkan Stjernlöf (m) och Stina Gustavsson (c).

Reservationer

1. Stimulansåtgärder för ideellt föreningsarbete (mom. 1)

Jan-Erik Wikström (fp), Karl Boo (c), Margareta Mörck (fp) och Stina Gustavsson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Motionärerna framhåller att föreningarnas ledare och funktionärer vilka ofta arbetar ideellt utgör en stor tillgång för det svenska samhället. Utskottet anser liksom motionärerna att de insatser på ideell bas som görs av föreningarna bör stödjas och uppmuntras. Folkrörelseutredningens förslag syftar till en förstärkning av folkrörelsernas möjligheter att verka. Förslagen är för närvarande föremål för remissbehandling. Det är enligt utskottets mening angeläget att i den fortsatta bearbetningen av utredningsförslagen inom regeringskansliet de synpunkter som förs fram i motion Kr412 beaktas. Vad utskottet anfört med anledning av motionen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *stimulansåtgärder för ideellt föreningsarbete*
att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Kr412 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Jan-Erik Wikström (fp), Karl Boo (c), Margareta Mörck (fp) och Stina Gustavsson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar med "Med hänsyn" och slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör de ideella folkrörelserna få kompensation för det inkomstbortfall som följde av att organisationstidskriftsstödet avvecklades våren 1986. Utskottet förutsätter därför att frågan om hur folkrörelsernas ekonomiska situation skall förbättras kommer att övervägas i samband med beredningen av utredningsförslagen. Vad utskottet anfört med anledning av motion Kr421 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Utskottets ställningstagande innebär att det här aktuella förslaget i motion K222 (yrkande 2) i allt väsentligt blir tillgodosett.

dels att moment 2 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

2. beträffande *statligt stöd till ideella folkrörelser*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Kr421 och med anledning av motion 1986/87:K222 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.